

4. Demyanchuk, O.I. (2007). Social capital as an element of sustainable economic development of society. *Naukovyj visnyk Volyns'koho derzhavnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky [Scientific Bulletin of the Volyn State University named after Lesya Ukrainka]*, Section I. Series Economic Theory, no. 12, pp. 25-28 (in Ukr.).
5. Ed. J.D. Malakhov (2010). *Ekonomichna sotsiologhiia [Economic Sociology]*, KPU, Zaporizhzhia (in Ukr.).
6. Coleman, J. (2001). Capital social and human. *Obshhestvennye nauki i sovremennost' [Social Sciences and Modernity]*, no. 3, pp. 122-139 (in Russ.).
7. Lukashevich, M.P., Tulenkov, M.V. (2004). *Spetsial'ni ta haluzevi sotsiologichni teorii [Special and branch sociological theories]*, Kyiv (in Ukr.).
8. Matvieiev, S.O., Liasota, L.I. (2006). *Ekonomichna sotsiologhiia [Economic sociology]*, VTD "University Book", Sumy (in Ukr.).
9. Ed. E. Golovakha, N. Kostenko, S. Makeev (2014). *Obshhestvo bez doverija [Society without trust]*, Institute of Sociology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv (in Russ.).
10. *Basic principles and ways of formation of the common identity of Ukrainian citizens* (2017). Information and analytical materials for the Round Table on April 12, Kyiv (in Ukr.).
11. Patnjem, R. (1996). *Chtoby demokratiya srabotala. Grazhdanskije tradicii v sovremennoj Italii [To make democracy work. Civil traditions in modern Italy]*, Ad Marginem, Moscow (in Russ.).
12. Sikora, V. (2001). Speech at the round table "Security of Economic Transformations". *Vid sotsial'noho zabezpechennia do sotsial'noi polityky [From Social Security to Social Policy]*. Ed. Ya A. Zhalilo, Sir "The Security of Economic Transformations", vol. 16, Satsang, Kyiv. Available at: www.niss.gov.ua/kio/Table/Jalilo16/022.htm (in Ukr.).
13. Fukuyama, F. (2008). Social Capital. *Nezalezhnyj kul'turolohichnyj chasopys "Y" [Independent Cultural Journal Ī]*, no. 53. Available at: <http://www.ji.lviv.ua/n53texts/fukuyama.htm> (in Ukr.).
14. European Commission (2010). *Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth: Communication from the Commission, Brussels.*

УДК 338.1:338.2:330.341

Вдовічена О. Г., к.е.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК – СУЧАСНА ПАРАДИГМА СТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Анотація

В умовах глобальної економічної нестійкості виникає фундаментальна необхідність переосмислення та зміни існуючих моделей економічного зростання з метою подолання зростаючих соціально-економічних нерівностей. Концепція інклюзивного розвитку формує нову основу стійкого зростання сучасних економічних систем, орієнтуючи їх на принципи справедливості та рівності. Така концепція дозволить не тільки розширити межі діяльності інститутів у сферах розподілу доходів, можливостей, економічної, політичної, соціальної та екологічної безпеки, якості життя, але й створити соціально відповідальне суспільство. Проте, незважаючи на важливість даної концепції, її можливості та переваги для вітчизняної економіки не достатньо визначені та потребують ґрунтовних досліджень. Такий підхід дозволить нам говорити про інклюзивний розвиток як про нову сучасну парадигму стійкого економічного зростання не тільки на рівні окремої держави, але й на рівні світових економічних та соціальних процесів.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивне зростання, інклюзивний розвиток, економічне зростання, збалансований розвиток.

Вдовичена О. Г., к.э.н., доцент
Черновицкий торгово-экономический институт КНТЭУ,
г. Черновцы

ИНКЛЮЗИВНОЕ РАЗВИТИЕ – СОВРЕМЕННАЯ ПАРАДИГМА УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА

Аннотация

В условиях глобальной экономической неустойчивости возникает фундаментальная необходимость переосмысления и изменения существующих моделей экономического роста с целью преодоления растущих социально-экономических неравенств. Концепция инклюзивного развития формирует новую основу устойчивого роста современных экономических систем, ориентируя их на принципы справедливости и равенства. Такая концепция позволит не только расширить границы деятельности институтов в сферах распределения доходов, возможностей, экономической, политической, социальной и экологической безопасности, качества жизни, но и создать социально-ответственное общество. Однако, несмотря на важность данной концепции, ее возможности и преимущества для отечественной экономики недостаточно определены и требуют фундаментальных исследований. Такой подход позволит нам говорить о инклюзивном развитии как о новой современной парадигме устойчивого экономического роста не только на уровне отдельного государства, но и на уровне мировых экономических и социальных процессов.

Ключевые слова: инклюзия, инклюзивный рост, инклюзивное развитие, экономический рост, сбалансированное развитие.

Постановка проблеми. В умовах світової економічної, політичної, культурної інтеграції проблеми зменшення дисбалансу між основними показниками стабільного економічного та суспільного розвитку країн, подолання соціальних нерівностей та ізоляцій, створення інноваційних траєкторій комплексної політичної активності та глобально-безпечного середовища залишаються уніфікованими та пріоритетними для більшості світових систем.

За таких умов світова спільнота все частіше говорить про те, що для стійкого зростання економік країн на локальних та глобальних рівнях стратегії (програми) розвитку повинні бути інклюзивними або соціально орієнтованими. Відповідно, напрям інклюзивної орієнтації став пріоритетним для формування програм ефективного збалансованого економічного і соціального розвитку провідних міжнародних та міжнаціональних організацій. В програмах, проектах та документах таких організацій (Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Організація економічного співробітництва та розвитку та ін.) з'являється новий термін «інклюзивна економіка, або інклюзивне економічне зростання».

Дискусія науковців та практиків про важливість інклюзивного розвитку набирає обертів у глобальному контексті зростання нерівності, що супроводжується економічною, політичною та соціальною нестабільністю; високим рівнем безробіття; бідності; збільшення впливу зміни клімату та інших форм глобальних екологічних криз, негативного досвіду переведення економічного зростання у сталий людський розвиток або добробут. Недооцінка важливості інклюзивної орієнтації як для розвитку економічних систем, так і для людства загалом може мати негативні руйнівні наслідки. Нераціональне використання ресурсного потенціалу (в тому числі

людських ресурсів), збільшення масштабів бідності, диспропорційність розвитку та глобальні екологічні ризики призводять до економічних, політичних та соціальних потрясінь, що тягнуть за собою різкі негативні коливання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем, пов'язаних з формуванням збалансованого економічного розвитку і зростання, визначення сутності та значення інклюзивного розвитку у цьому зростанні все частіше обговорюється в зарубіжній науковій літературі. Праці таких науковців, як Р. Харда [1], Р. Хаусманна [11], Д. Асемоглу та Дж. Робінсона [9], І. Алі та Г. Сона [17], А. Сена [5] стали основою для подальшого вивчення нової для вітчизняних науковців категорії. Варто зауважити, що в Україні більшість наукових публікацій була присвячена лише інклюзивній освіті, і донедавна поняття «інклюзія» розглядалось лише в контексті соціальної адаптації.

Проте на сьогодні науковці та практики, такі як: Л. Федулова [12], А. Базилюк та О. Жулин [8], О. Прогнімак [13], С. О. Єрмак [23], Н. І. Богдан [24] схиляються до думки, що саме інклюзивна орієнтація здатна забезпечити стійкий та збалансований розвиток економіки, уникаючи збільшення диспропорційного розриву між її секторами. Протедосі відсутнє єдине чітке визначення даного поняття, яке було б документально закріплене, а всі запропоновані, як правило відображають окремі його сторони та аспекти.

Формулювання цілей статті й аргументація актуальності поставленого завдання. Метою статті є конкретизація загальних підходів, узагальнення теоретико-методологічних засад інклюзивного розвитку та інклюзивного зростання, визначення основних принципів, що формують сутність інклюзивних концепцій, як таких, які визначають можливості та перспективи стійкого зростання і розвитку на глобальному та локальному рівнях.

Виклад основного матеріалу. Ефективне управління розвитком сучасних соціально-економічних систем тісно пов'язане з проблемами їх стабільного та збалансованого розвитку. В таких умовах методи формування та управління повинні спрямовуватись не тільки на кількісні показники, але й на індикатори соціального включення, політичної, економічної та екологічної безпеки, інноваційного розвитку, які можуть впливати та протистояти глобальним ризикам, орієнтуючись на довгострокову перспективу.

Наразі науковою спільнотою розроблені три основні парадигми сталого економічного зростання:

1) модель інвестиційного зростання, яка базується на високому рівні капітальних вкладень в розробку і впровадження технологій, створених в національних економіках [1, с. 14-33];

2) модель інноваційного зростання – в даному випадку сутність зростання, на відміну від попередньої моделі, полягає у використанні сучасних інновацій, розробці нових технологій і їх розповсюдженні на світових ринках [2];

3) модель інклюзивного зростання, заснована на ефективному використанні людського капіталу і винахідницької діяльності [3, 4].

Відповідно до запропонованих моделей у сучасному соціально-економічному

середовищі формуються концепції, які могли б забезпечити інвестиційний, інноваційний та інклюзивний розвиток у тісній взаємодії, тим самим використавши потенціал всіх трьох моделей для досягнення стійких результатів ефективного розвитку.

Так, до запропонованих для вирішення світових проблем відносяться (і отримали широку популярність за кордоном) концепції інклюзивного стійкого зростання (*inclusive sustainable growth*) та інклюзивного розвитку (*inclusive development*). Базовим положенням таких концепцій став стійкий зв'язок між темпами зростання економіки і рішенням широкого кола соціокультурних та політичних проблем, включаючи справедливий розподіл створених у суспільстві благ, доходів, з пріоритетною орієнтацією на верстви населення, які є найбільш уразливими або знаходяться найближче до межі бідності (в тому числі і ті, що знаходяться за її межею).

Концепція інклюзивного розвитку передбачає, що кожен суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має можливості, щоб задовольнити свої потреби. В рамках концепції інклюзивного розвитку А. Сен розглядає розвиток як процес розширення людських свобод, включаючи ті, які сприяють зростанню особистих доходів. Він інтерпретує свободу розвитку наступними категоріями: політична свобода, прозорість, безпека, економічні можливості, соціальні можливості [5].

У країнах Європи *концепція інклюзивного зростання* отримала широку популярність. Її базові положення були розвинені учасниками комісії зі зростання і розвитку під керівництвом лауреата Нобелівської премії М. Спенса, який підготував доповідь «*The growth report. Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development*». Така концепція включає теорії ефективного управління, визначає роль держави в сучасних процесах економічного розвитку та зростання і може бути охарактеризована наступними принципами [6]:

✓ сталий розвиток без ефективної держави неможливий, а функції держави і ринку доповнюють, але не замінюють одне одну;

✓ ефективна економічна політика передбачає активний розвиток людського капіталу та відкритості для світової економіки з метою широкого, стійкого зростання і скорочення бідності;

✓ тісна інтеграція ринку (господарської системи), уряду і громадянського суспільства необхідна для підвищення ефективності держави.

Однак важливим є те, що поняття «зростання» не ідентичне поняттю «розвиток», вони взаємопов'язані, проте не взаємозамінні. Є багато факторів, в силу дії яких зростання не зможе реалізувати важливі аспекти розвитку, а саме поняття «зростання» трактується більш вузько, ніж поняття «розвиток». У зв'язку з цим в економічній світовій літературі окремо розглядаються поняття «інклюзивне зростання» (*inclusive growth*), «інклюзивний розвиток» (*inclusive development*) [7].

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у своїх звітах про інклюзивне зростання визначає три основні проблеми характерні для світової спільноти: бідність, безробіття та нерівність. Саме їх подолання лежить в основі

принципів стійкого та збалансованого економічного розвитку всіх країн. Економічна та соціальна сутність даних принципів тісно пов'язана з поняттям інклюзивного розвитку, що набуває глобального значення та визнається базовим пріоритетом у становленні стабільних економічних систем як на локальних національних, так і на глобальних (світових) рівнях.

Досліджуючи взаємозв'язок економічного розвитку і соціального зростання з поняттям інклюзії зазначимо, що А. Базиліук та О. Жулин виділяють чотири типи соціально-економічного розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Характерні риси соціально-економічного розвитку за типами*

ТИП	ХАРАКТЕРИСТИКА
СЕГРЕГАЦІЯ	Будується на поділі людей у суспільстві на категорії за ознакою відмінності соціальних статусів, що призводить до обмеження сфери життєдіяльності і взаємодії.
ІНТЕГРАЦІЯ	Визначається як пристосування членів суспільства до єдиної соціально-економічної системи.
ЕКСТРАКЦІЯ	Будується на поділі суспільства на складові частини за допомогою створених умов, у яких вони розподіляються неоднаково.
ІНКЛЮЗІЯ	Розглядається як процес збільшення ступеня участі усіх громадян у соціумі через доступ до можливостей і справедливий розподіл результатів праці.

*Джерело: розроблено автором на основі джерела [8, с. 20]

Відповідно, автори визначають інклюзію як один з типів соціально-економічного розвитку, наголошуючи, що поняття «інклюзія» є близьким за значенням до поняття «інтеграція» та протилежним до понять сегрегації та екстракції.

Проте досі відсутнє єдине чітке визначення даного поняття, яке було б документально закріплене, а всі запропоновані, як правило, відображають окремі його сторони та аспекти.

Уперше термін інклюзії було застосовано в 1970-х роках у США, але тоді виділяли лише соціальну інклюзію, під якою розуміли збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі, коли кожна людина як індивідуальність сприймається суспільством і має можливість повноцінно брати участь у соціумі. Відмінності та відхилення усвідомлено сприймаються в контексті соціальної інтеграції, але їх значення обмежене. Право участі у соціумі базується на соціальній етиці у всіх сферах життя [9]. Сам термін «інклюзія» (від *англ. Inclusion* – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у суспільстві (як цілісній соціальній системі), направлений на розвиток рівності.

Економічна сутність поняття інклюзивності найбільш повно розглядається в роботах відомих сучасних економістів Дж. Робінсона й Д. Айсемоглу: *inclusive* – це залучення до процесу усіх, без відмінностей і обмежень [10].

Визначення цього терміна також можна знайти у проекті 3.0 «Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року» [11]: «Інклюзивність (від лат. *include* – включаю, укладаю) – процес участі всіх людей в житті соціуму, коли всі зацікавлені

сторони беруть активну участь у громадському житті. Інклюзивність передбачає залучення кожного в життя спільноти та відсутність будь-якої дискримінації».

Термін «inclusive» (залученість) частіше використовується в контексті, де основна увага більше приділяється економічному зростанню, ніж розвитку у порівнянні з ним, інклюзивне зростання більш стійке, оскільки знижує соціальну напругу. Деякі науковці виділяють два підходи до інклюзивного розвитку як «результату» і як «процесу», певною мірою розглядаючи їх як конкурентні. Однак, спираючись на літературні джерела, можна узагальнити спільні риси і визначити принципи, які можуть попередньо конкретизувати саму сутність інклюзивного зростання та інклюзивного розвитку. До таких принципів можна віднести наступні:

1. Наявність ширших соціально-економічних цілей, які не обмежуються збільшенням доходів та зростанням ВВП і, в свою чергу, вимагають від урядів активних дій, спрямованих на досягнення цих цілей.

2. Стимулювання та заохочення людського розвитку і підвищення добробуту населення.

3. Включення до соціально-економічного життя усіх груп населення, у тому числі найбільш маргіналізованих, тобто таких, чий спосіб життя не відповідає стандартам, притаманним суспільству, до якого вони належать, але не порушує його правових норм.

4. Зменшення бідності та нерівності.

5. Збільшення та активізація участі окремих груп в управлінні економічними процесами, а не тільки участь їх у результатах розподілу.

6. Сприяння раціональному використанню природних ресурсів та захисту клімату на глобальному рівні.

Багато авторів, виходячи з уявлень про інклюзивне зростання як про таке, що забезпечує включення широких верств населення до процесів розподілу результатів його діяльності при обов'язковому формуванні умов для активної участі у такому розподілі найбільш небіднішого населення, роблять основний акцент на соціальній проблематиці.

Інші вчені й експерти міжнародних організацій, також орієнтуючись в основному на соціальні імперативи, уточнюють, що інклюзивне зростання покликане забезпечувати не тільки поліпшення життєвих умов для всіх верств населення (в тому числі найбільш незахищених), але й ослаблення таких нерівностей добробуту, які напряду не пов'язані з фінансовими доходами населення, проте мають принципове значення для вирівнювання соціально-економічних можливостей в освіті, охороні здоров'я, продовольчій забезпеченості, правовій та політичній сферах, соціальній інтеграції. Тобто, інклюзивному зростанню властива не тільки соціально-економічна й антидискримінаційна спрямованість, але й орієнтація на стабільне стійке зростання, що в свою чергу передбачає дотримання екологічних принципів суспільного розвитку. На нашу думку, важливим є також дослідження думки інших провідних вчених та практиків, як вітчизняних, так і закордонних, щодо визначення категорій «інклюзивне зростання» та «інклюзивний розвиток» (табл. 2).

**Основні трактування провідних вчених щодо досліджуваної категорії
«інклюзивне зростання та розвиток»**

Автор	Характеристика поняття
Хаусманн [12]	Інклюзивне зростання забезпечує стабільне й довгострокове поліпшення життя усіх верств населення, що стимулює прискорення зростання ВВП
Л. І. Федулова [13]	Інклюзивний розвиток є новітнім трактуванням сучасного розвитку, сутність якого полягає в необхідності посилення залучення до вирішення проблем розвитку усіх верств населення, а також зростання залученості до розвитку усіх територій.
О.Д. Прогнімак [14]	Інклюзивне зростання – це зростання, яке дозволяє залучити більшу частину трудових ресурсів до ефективної економічної діяльності завдяки чому можна забезпечити більшій частині населення більш високий рівень життя.
Світовий банк (World Bank) [15]	Інклюзивне зростання – зростання швидкими темпами, стале, широко поширене у всіх секторах економіки, що залучає значну частину трудових ресурсів країни і характеризується рівністю можливостей в доступі до ринку праці і ресурсів.
Стратегії сталого розвитку України [11]	Інклюзивне зростання – економічне зростання, яке створює для всіх верств населення максимальні можливості для працевлаштування та участі в усіх сферах життєдіяльності країни, а також забезпечує справедливий розподіл результатів праці.
Центр міжнародної політики з питань інклюзивного зростання [16]	Інклюзивне зростання – забезпечення абсолютної можливості участі в процесі зростання як з точки зору прийняття рішень, так і в створенні самого зростання, результатом якого є справедливий розподіл доходів.
Європейська комісія з питань зростання та розвитку [17]	Інклюзивне зростання – забезпечення високого рівня зайнятості, інвестування в освіту, боротьбу з бідністю і подолання її наслідків, розвиток соціальної залученості, усунення регіональних диспропорцій.
Міжнародний валютний фонд [14]	Інклюзивне зростання – підвищення темпів зростання за рахунок надання єдиного простору для інвестицій і продуктивної зайнятості населення.
Азіатський банк розвитку [18]	Інклюзивне зростання – зростання, що сприяє збалансованому розвитку всіх секторів економіки, розширенню продуктивної зайнятості, зниження нерівності доходів і можливостей, зниження бідності та забезпечення екологічної стійкості.
І. Алі та Г. Сон [18]	Інклюзивне зростання – зростання, що збільшує функцію соціальних можливостей, яка залежить від двох факторів: середній рівень можливостей, доступних для населення, і як можливості розподіляються серед населення.
Програма розвитку ООН [19]	Інклюзивний розвиток доповнює людський розвиток, включаючи в себе широкий діапазон вимірів – від екологічної стійкості розвитку (тобто зміна клімату, забруднення навколишнього середовища, брак енергії) і стихійних лих до розвитку сільських громад, доходів домогосподарств, витрат на здоров'я, освіту і відпочинок.
	Інклюзивне зростання є «недискримінаційним зростанням, яке надає рівний недискримінаційний доступ до зростання», що включає скорочення нерівності в неблагополучних групах; спільне використання вигод.

Фонд Рокфеллера [20]	Інклюзивний розвиток – це такий економічний розвиток, при якому створені і постійно розширюються можливості для реалізації особистісного потенціалу тих, хто стикається з найбільшими перешкодами для свого соціального просування.
Організація економічного співробітництва та розвитку [21]	Інклюзивний розвиток – це економічний розвиток, в рамках якого виникають рівні можливості для всіх верств населення, справедливо розподіляються матеріальні і нематеріальні блага в суспільстві для підвищення його добробуту
	Інклюзивне зростання – як стабільне і всеосяжне з точки зору можливостей працевлаштування, яке потребує підтримки з боку громадських інститутів для вирішення проблем на ринку праці.
Р. Рамос [22]	Інклюзивне зростання – це концепція, яка забезпечує справедливі можливості та рівноправ'я для економічних учасників, що супроводжується вигодами, принесеними кожному сектору економіки та різним верствам суспільства.
І. Рахім [23, с.33]	Інклюзивне зростання – зростання, що спрямоване на забезпечення того, щоб всі «..прибуткові, соціальні та економічні групи/агенти вносили свій внесок у процес зростання економіки..»
С. О. Єрмак [24]	Інклюзивне зростання економіки є передумовою прогресивного розвитку суспільства, тому воно є багатофакторним і багаторівневим процесом, бо його основою є економіка максимальної зайнятості та взаємодії усіх суб'єктів.
Н. І. Богдан [25]	Інклюзивне зростання – зростання засноване на залученні в інновації всіх верств населення, всіх регіонів і країн.
	Інклюзивний розвиток є процесом структурних змін, який забезпечує увагу влади до проблем і сподівань всіх груп населення, як у формальному, так і неформальному секторах економіки, що дозволяє формувати майбутнє регіонального співтовариства і збільшення його добробуту на основі інновацій у взаємодії з усіма зацікавленими групами.

Як видно з таблиці, погляди авторів щодо основних принципів інклюзивного зростання певною мірою збігаються. Поряд з тим, жодне визначення не відкриває сутність даного поняття повною мірою, більшість за своєю суттю орієнтуються на пропорційний (справедливий) розподіл доходів серед населення, або забезпеченість доступності робочих місць. Сутність інклюзивного розвитку є набагато ширшою і включає низку факторів різних систем та концепцій, формуючи тим самим нову парадигму суспільного розвитку як на рівні окремої держави, так і на рівні глобальних світових тенденцій, що свідчить про його багатомірну природу.

Варто також зауважити, що більшість авторів визнають те, що для інклюзивного зростання необхідно впроваджувати загальноприйняті активні програми та стратегії, такі як: інвестиції в людський капітал; створення робочих місць; прогресивна податкова політика; соціальний захист; недискримінація, соціальна інтеграція, участь в соціально-економічному житті особливо вразливих категорій суспільства; створення безпечного середовища; структурні перетворення та зростання економіки; формування ефективних структур та інститутів. Для реалізації таких програм уряду повинні бути активними, зобов'язані публічно розробляти, впроваджувати і контролювати стратегії інклюзивного зростання,

орієнтуючись на довгострокову перспективу, шляхом створення сильних місцевих та національних інституцій.

Без політики структурних змін диспропорційність економіки буде консервуватися і негативно впливати на можливості та перспективи економічного зростання. Необхідно зазначити, що саме лідерство в сфері високоефективних інноваційних технологій в таких галузях, як *інформаційні, космічні, промислові технології, біотехнології, нанотехнології, розробка нових речовин* і обумовлюватиме конкурентні позиції національних економік на глобальному ринку [26, с.176].

Світові тренди інноваційного інклюзивного розвитку визначено за пріоритетами, закріплено у програмних документах країн-інноваційних лідерів:

1. Демографічні зміни, рівень життя та охорона здоров'я.
2. Продовольча безпека, ведення раціонального сільського господарства, дослідження морського дна, біоекономіка.
3. Безпечна, чиста та раціональна енергетика.
4. Енергоефективний зелений транспорт.
5. Протистояння кліматичним змінам, ефективне використання ресурсів та корисних копалин.
6. Інноваційне, рефлексивне суспільство рівних можливостей.
7. Безпечне суспільство [27, с. 96].

Відповідно, враховуючи всі зазначені вище аспекти, є сенс говорити про те, що *інклюзивний розвиток* можна розглядати як розвиток, якому притаманна багатомірність в межах середовища, сформованого державою, суспільством та бізнесом, інтеграція і взаємодія яких створює пов'язані між собою інститути, діяльність яких орієнтована на довгострокову перспективу, забезпечення збалансованого розподілу матеріальних і нематеріальних благ між членами соціуму, враховуючи потреби майбутніх поколінь.

Інклюзивний розвиток сприятиме проявам таких ефектів багатомірної інклюзії, як: обмеження, зниження рівня бідності та збільшення суспільного прошарку середнього класу; розширення зайнятості та підвищення продуктивності праці шляхом адаптації до індивідуальних людських можливостей та вимог; збільшення добробуту населення; підвищення якості людського капіталу; підтримка екологічного балансу; контроль та зменшення макроекономічних, територіальних і соціальних диспропорцій; формування безпечного (економічного, політичного, правового, екологічного та ін.) середовища.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, беручи до уваги вищезазначене, можна цілком впевнено стверджувати, що сучасний суспільно-економічний розвиток характеризується своєю нерівномірністю. Відтак потребує пошуку таких концепцій та моделей, які здатні звести до мінімуму його диспропорційність, враховуючи при цьому вимоги не тільки сучасних, але й майбутніх поколінь.

З цієї позиції концепція інклюзивного розвитку може найбільш повною мірою забезпечити реалізацію принципів стабільного та збалансованого розвитку, уникаючи при цьому таких загроз, як: кризи, пов'язані з дефіцитом ресурсів та

обмежений доступ до них; збільшення соціальної нерівності та бідності; виключення окремих маргінальних груп з політичного, економічного та соціального життя суспільства; зростання безробіття; соціальні та політичні конфлікти; екологічні кризи. Саме концепція інклюзивного розвитку передбачає широку залученість населення у розподіл результатів розвитку, паралельно орієнтуючись на активне впровадження інновацій і орієнтована не тільки на кількісні показники, але й на якісні індикатори соціального включення та екологічної стійкості, що дозволяє говорити про таку недискримінаційну економіку, яка працює для всього суспільства, тобто інклюзивну економіку.

Список використаних джерел:

1. Harrod R.F. An Essay in Dynamic Theory / R. F. Harrod // *Economic Journal*. – 1939. – Mart (No. 49). – P. 14-33.
2. Etzkowitz H. The Dynamics of Innovation: from National System and Mode 2 to a Triple Helix of University-Industry-Government Relations / H. Etzkowitz, L. Leydesdorff // *Research Policy*. – 2000. – Vol. 29. – No. 2.
3. McKinley T. Inclusive Growth Criteria and Indicators: An Inclusive Growth Index for Diagnosis of Country Progress, ADB Sustainable Development Working Paper Series, No. 14. – Man da luyong City, Philippines, Asian Development Bank, 2010.
4. Ramos A.R., Ranieri R., Lammes J. Mapping Inclusive Growth. Working Paper, International Policy Centre for Inclusive Growth. – 2013. – No. 105.
5. Sen A. Development as Freedom. Oxford: Oxford University Press, 1999.
6. World Development Report 1997: The State in a Changing World. World Bank. Oxford University Press, 1997. P. 18
7. Saad Filho, A. From Washington consensus to inclusive growth: the continuing relevance of propoor policy alternatives. World Economic and Social Survey 2010. Available on: http://www.un.org/esa/analysis/wess/wess2010workshop/wess2010_filho.pdf
8. Базилюк А. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс] / А. В. Базилюк, О. В. Жулин // *Економіка та управління на транспорті*. – 2015. – Вип. 1. – С. 19–29. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eut_2015_1_5.
9. Elena Ianchovichina. What is Inclusive Growth? / E. Ianchovichina, S. Lundstrom // The World Bank, February 10, 2009.
10. Acemoglu Daron. Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty / Daron Acemoglu, James A. Robinson. – New York Crown Publishing Group, 2012. – 544 p
11. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sd4ua.org/wpcontent/uploads/2016/11/Strategy_Sustainable_Development_UA.pdf
12. Хаусманн Р. Экономика нуждается в инклюзивном росте [Электронный ресурс] / Хаусманн Р. – Режим доступа: <http://www.vestifinance.ru/articles/49179>.
13. Федулова Л. І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку / Л. І. Федулова // *Економіка: реалії часу*. – 2016. – № 3(25). – С. 56–65.
14. Прогнімак О. Д. Інклюзивний розвиток України: Перешкоди VS перспективи / О. Д. Прогнімак // *Економічний вісник Донбасу*. – 2018. – №1 (51). – С.187-197.
15. Ending Poverty and Sharing Prosperity. Global Monitoring Report 2014/15. – Washington DC: International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2015. Available at: <http://www.worldbank.org/en/publication/global-monitoring-report>.
16. Exploring and Strengthening the Intersections between Social Protection, Employment and Inclusive Growth / Issues Paper for G20 DWG on Growth with Resilience. – Brasilia DF, Brazil: International Policy Centre for Inclusive Growth (IPC – IG), 2013. Available at: <http://www.ipc-undp.org/publication/26527>.
17. Європейська комісія (European Commission) Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, EC, 2010. Available at: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.
18. Ali I. Defining and measuring inclusive growth: application to the Philippines / I. Ali, H. Son // ERD working paper series, vol. 98. Asian Development Bank.

19. Development. United Nations. Implementation Plan of the World Summit on Sustainable Available at: https://www.un.org/ru/events/pastevents/pdf/plan_wssd.pdf

20. Pacetti E. G. The Five Characteristics of an Inclusive Economy: Getting Beyond the Equity-Growth Dichotomy / E. G. Pacetti // The Rockefeller Foundation, December 13. Available at: <https://www.rockefellerfoundation.org/blog/five-characteristics-inclusive-economy-getting-beyond-equity-growth-dichotomy/>.

21. OECD. Preparing our youth for an inclusive and sustainable world. The OECD PISA global competence framework. Available at: <https://www.oecd.org/education/Global-competency-for-an-inclusive-world.pdf> (Accessed 10 June 2018).

22. Ranieri R. Inclusive Growth: Building up a Concept / R. Ranieri, R. Ramos // Working Paper, no. 104. Brazil: International Policy Centre for Inclusive Growth. ISSN 1812-108X. Retrieved 13 January 2015.

23. Raheem I. D. Inclusive growth, human capital development and natural resource rent in SSAEcon Change Restruct / I. D. Raheem, K. O. Isah, A. A. Adedeji. Available at: <https://doi.org/10.1007/s10644-016-9193-y>

24. Єрмак С. О. Дескриптивні характеристики інклюзивного зростання як інноваційного вектора соціально-економічного розвитку країни / С.О. Єрмак // Проблеми економіки. – 2017. – № 1 (4). – С.8-14.

25. Богдан Н. І. Інновації для інклюзивного розвитку регіонів Беларусіі / Н. І. Богдан, С. Вархуст // Економічний вісник університету. – 2014. – Вип. 22 (1). С. 14-20

26. Вдовічен А. А. Макроекономічні диспропорції економіки України: сутність та особливості формування : [монографія] /А. А. Вдовічен; Національний університет біоресурсів і природокористування України. – К., 2017. – 310 с.

27. Вдовічена О. Г. Концептуальні підходи до визначення місця біоекономіки в структурі розвитку пріоритетних технологічних сфер України / О. Г. Вдовічена, А. А. Вдовічен // Підприємство і торгівля : збірник наукових праць. – Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2018. – Вип. 22. – 162 с.

Olga Vdovichena, PhD, Associate Professor,
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of KNUTE,
Chernivtsi

INCLUSIVE DEVELOPMENT - A MODERN PARADIGM OF SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH

Summary

In the context of global economic instability, there is a fundamental need for rethinking and changing existing models of economic growth in order to overcome the growing socio-economic inequalities. The concept of inclusive development forms a new foundation for the sustainable growth of modern economic systems, orienting them to the principles of justice and equality. Such a concept will allow not only to expand the activities of institutions in the areas of income distribution, opportunities, economic, political, social and environmental security, quality of life, but also to create a socially responsible society. However, despite the importance of this concept, its potential and benefits for the domestic economy are not sufficiently defined and require substantial research. This approach will allow us to talk about inclusive development as a new modern paradigm of sustainable economic growth, not only at the level of the individual state, but also at the level of world economic and social processes.

Key words: inclusiveness, inclusive growth, inclusive development, economic growth, balanced development.

References:

1. Harrod, R.F. (1939). An Essay in Dynamic Theory. *Economic Journal*, Mart (no. 49), pp. 14-33.
2. Etzkowitz, H., Leydesdorff, L. (2000). The Dynamics of Innovation: from National System and Mode 2 to a Triple Helix of University-Industry-Government Relations. *Research Policy*, vol. 29, no. 2.
3. McKinley, T. (2010). Inclusive Growth Criteria and Indicators: An Inclusive Growth Index for Diagnosis

of Country Progress, *ADB Sustainable Development Working Paper Series*, no. 14. Man da luyong City, Philippines, Asian Development Bank.

4. Ramos, A.R., Ranieri, R., Lammes, J. (2013). Mapping Inclusive Growth. *Working Paper*, International Policy Centre for Inclusive Growth, no. 105.

5. Sen, A. (1999). *Development as Freedom*. Oxford University Press, Oxford.

6. World Development Report 1997: The State in a Changing World (1997). World Bank, Oxford University Press.

7. Saad Filho, A. (2010). From Washington consensus to inclusive growth: the continuing relevance of propoor policy alternatives. *World Economic and Social Survey 2010*. Available on: http://www.un.org/esa/analysis/wess/wess2010workshop/wess2010_filho.pdf

8. Basiluk, A.V., Zhulin, O.V. (2015). Inclusive growth as the basis for socio-economic development. *Ekonomika ta upravlinnia na transporti [Economics and management in transport]*, vol. 1, pp. 19-29. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eut_2015_1_5 (in Ukr.).

9. Ianchovichina, E., Lundstrom, S. (2009). What is Inclusive Growth? *The World Bank*, February 10.

10. Acemoglu, Daron, Robinson, James A. (2012). Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty. *New York Crown Publishing Group*.

11. Strategy of sustainable development of Ukraine for the period up to 2030. Available at: http://sd4ua.org/wpcontent/uploads/2016/11/Strategy_Sustainable_Development_UA.pdf (in Ukr.).

12. Houseman, R. *Economy needs inclusive growth*. Available at: <http://www.vestifinance.ru/articles/49179> (in Russ.).

13. Fedulova, L.I. (2016). Inclusive innovations in the system of socio-economic development. *Ekonomika: realii chasu [Economics: realities of time]*, no. 3 (25), pp. 56-65 (in Ukr.).

14. Prognimak, O.D. (2018). The Inclusive Development of Ukraine: Obstacles to VS Perspectives. *Ekonomichnyj visnyk Donbasu [Economic Bulletin Donbass]*, no. 1 (51), pp.187-197 (in Ukr.).

15. World Bank (2015). Ending Poverty and Sharing Prosperity. Global Monitoring Report 2014/15. International Bank for Reconstruction and Development, Washington DC. Available at: <http://www.worldbank.org/en/publication/global-monitoring-report>.

16. Exploring and Strengthening the Intersections between Social Protection, Employment and Inclusive Growth (2013). Issues Paper for G20 DWG on Growth with Resilience. Brasilia DF, Brazil: International Policy Centre for Inclusive Growth (IPC - IG). Available at: <http://www.ipc-undp.org/publication/26527>.

17. European Commission (2010). Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, EC. Available at: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.

18. Ali, I., Son, H. Defining and measuring inclusive growth: application to the Philippines. *ERD working paper series*, vol. 98. Asian Development Bank.

19. Development. United Nations. Implementation Plan of the World Summit on Sustainable. Available at: http://www.un.org/ru/events/pastevents/pdf/plan_wssd.pdf

20. Pacetti, E.G. The Five Characteristics of an Inclusive Economy: Getting Beyond the Equity-Growth Dichotomy. *The Rockefeller Foundation*, December 13. Available at: <https://www.rockefellerfoundation.org/blog/five-characteristics-inclusive-economy-getting-beyond-equity-growth-dichotomy/>.

21. OECD. *Preparing our youth for an inclusive and sustainable world. The OECD PISA global competence framework*. Available at: <https://www.oecd.org/education/Global-competency-for-an-inclusive-world.pdf> (Accessed 10 June 2018).

22. Ranieri, R., Ramos, R. Inclusive Growth: Building up a Concept. *Working Paper*, no. 104. Brazil: International Policy Centre for Inclusive Growth. ISSN 1812-108X. Retrieved 13 January 2015.

23. Raheem, I.D., Isah, K.O., Adedeji, A.A. Inclusive growth, human capital development and natural resource rent in SSAEcon Change Restruct. Available at: <https://doi.org/10.1007/s10644-016-9193-y>

24. Yermak, S.O. (2017). Descriptive characteristics of inclusive growth as an innovative vector of socio-economic development of the country. *Problemy ekonomiky [Problems of the economy]*, no. 1 (4), pp. 8-14 (in Ukr.).

25. Bogdan, N., Varhust, S. (2014). Innovations for the inclusive development of the regions of Belarus. *Ekonomichnyj visnyk universytetu [Economic Herald of the University]*, vol. 22 (1), pp. 14-20 (in Russ.).

26. Vdovichen, A.A. (2017). *Makroekonomichni dysproportsii ekonomiky Ukrainy: sutnist' ta osoblyvosti*

formuvannia [Macroeconomic disproportions of the Ukrainian economy: the essence and peculiarities of formation]. National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv (in Ukr.).

27. Vdovichena, O.H., Vdovichen, A.A. (2018). Conceptual approaches to the definition of the place of bioeconomics in the structure of development of priority technological spheres of Ukraine. *Pidpriemnytstvo i torhivlia* [Entrepreneurship and Trade]. Publishing House of Lviv Trade and Economic University, Lviv, vol. 22 (in Ukr.).

УДК330.123.4:664+338.439.5(477)

Т. Л. Шкабара, к.б.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ТОВАРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОРГАНІЧНОГО ХАРЧОВОГО ПРОДУКТУ: ПЕРСПЕКТИВИ ВІДТВОРЕННЯ В УМОВАХ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ

Анотація

У статті актуалізуються необхідності до розширення виробництва органічних харчових продуктів в Україні з соціальних, ринкових, екологічних позицій. Формулюються нові підходи до розуміння товарної досконалості органічного продукту за його харчовою цінністю, підвищеними параметрами біологічної, фізіологічної, профілактичної цінності. Наводяться порівняльні характеристики харчової продукції рівня органічної та відповідної продукції масового виробництва. Відображається місце органічного виробництва в культурі здорового харчування населення України. Визначається необхідне нормативно-технічне забезпечення до виробництва в Україні органічної харчової продукції, що відповідає міжнародним технічним умовам, стандартизованим технологічним принципам та іншим атрибутам, зокрема ринковим. Пропонуються авторські підходи до обґрунтування безпечності органічного харчового продукту для споживача та екологічної безпечності для довкілля.

Ключові слова: органічне виробництво, органічний харчовий продукт, культура харчування, товарні характеристики, споживча корисність, харчова цінність продукту, біологічна цінність продукту, фізіологічна цінність продукту, безпечність, технічне регулювання.

Т. Л. Шкабара, к.б.н.,
Черновицкий торгово-экономический институт КНТЭУ,
г. Черновцы

ТОВАРНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОРГАНИЧЕСКОГО ПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО ПРОДУКТА: ПЕРСПЕКТИВЫ ВОСПРОИЗВОДСТВА В УСЛОВИЯХ ОТЕЧЕСТВЕННОГО РЫНКА

Аннотация

В статье актуализируются необходимости к расширению производства органических продуктов питания в Украине по социальным, рыночным, экологическим позициям. Формулируются новые подходы к пониманию товарного совершенства органического продукта по его пищевой ценности, повышенными параметрами биологической, физиологической, профилактической ценности. Приводятся сравнительные характеристики пищевой продукции уровня органической и соответствующей продукции массового производства. Отображается место органического производства в культуре здорового питания населения Украины. Определяется необходимое нормативно-техническое обеспечение к производству в Украине органической пищевой продукции, соответствующей международным техническим условиям, стандартизированным технологическим принципам и другим атрибутам, в частности рыночным. Предлагаются авторские подходы к